

Második európai életminőség-felmérés

Családi élet és munka

Összefoglaló

Bevezetés

A demográfiai változás és a munkaerőpiac alakulása formáló erőként hatnak az európai családi életére és munkájára, és ez a jövőre nézve jelentős következményekkel jár. A demográfiai változást a családalapítás mintáinak megváltozása, valamint a férfiak és a nők otthoni szerepváltása indította el, és ehhez társult a megnövekedett várható élettartam és a földrajzi mobilitás. A munkaerőpiac átalakulása növekvő gazdasági instabilitást és munkahelyi bizonytalanságot eredményezett, miközben a munka termelékenysége és rugalmassága nőtt. Az Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért (Eurofound) által 2007-ben végzett második európai életminőség-felmérés (EQLS) széles körű képet ad a 27 uniós tagállam, Norvégia, valamint a tagjelölt országok: Horvátország, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság és Törökország sokszínű társadalmi helyzetéről.

Ez a jelentés megvizsgálja a családi élet és a munka témakörét Európa-szerte, és áttekintést ad arról, hogy hogyan teremthető meg a munka által támasztott elvárások és a családi kötelezettségek közötti jobb egyensúly. A nagyobb rugalmasság elvárása a munkavállalói státuszt (kevesebb hosszú távú és teljes munkaidős állás), a munkaidőt (nem állandó munkaidő, intenzívebb munka) és mobilitást illetően, valamint a munkahelyek és a szakmai előmenetel egyre növekvő bizonytalansága főként a nőket érinti, és hozzájárul a munka és a családi élet közötti feszültséghez. A jelentés elemzi ezeket a feszültségeket, és megvizsgálja a különböző intézményi háttereket, munkaerő-piaci struktúrákat és kulturális tényezőket, amelyek mindegyike jelentős szerepet tölt be a mai társadalomban a munka és a családi élet összeegyeztetésében.

Szakpolitikai háttér

A munka és a családi élet összeegyeztetésére irányuló uniós szakpolitikák hatásköre a nők és férfiak munkahelyi egyenlő bánásmódjáról fokozatosan a gazdasági növekedés ösztönzését célzó nagyobb mértékű

foglalkoztatás iránti igény, a munka és a magánélet közötti jobb egyensúly megtalálásának módjai, és újabban a születési arány növelésének eszközei felé mozdult el. Különösen az elmúlt évtizedben került sor a szakpolitikák átalakítására annak hangsúlyozása érdekében, hogy a munka és a magánélet egyensúlya, a fizetett és a fizetetlen munka nemek közötti eloszlása és a születési arány növekedése mind-mind egyenlően fontos szakpolitikai területnek számít. Az Európai Bizottság szerint „a szakmai és magánélet összeegyeztetésére irányuló politikák kulcsfontosságúak a gazdasági és demográfiai kihívásokra adott válaszok közt, ezért a növekedés elősegítése érdekében meg kell őket erősíteni”.

Fő megállapítások

Családi élet

A megállapításokból az derül ki, hogy az európai családi minták az országok és az országcsoportok között egyaránt nagyfokú változatosságot mutatnak. Az európai háztartások leginkább a családi élet kezdeti (párkapcsolat kezdete, szülővé válás) és késői szakaszaiban (a gyerekek „kirepülése” a családi fészekből, illetve a család szétesésének szakaszai) különböznek egymástól, és a nemi dimenzió is egyértelműen kirajzolódik bennük. A 35–49 évesek körében a gyermeket nevelő párkapcsolati modell a legelterjedtebb életforma, amely az országok között a legkisebb változatosságot mutatja.

Az otthoni munkateher főként gondozási kötelezettségeket jelent; az odahaza eltöltött időből jóval nagyobb részt fordítanak a gyermekekre, mint az idős és fogyatékkal élő rokonok gondozására. A fizetetlen munkával töltött idő, valamint a gondozási és háztartási tevékenységekben vállalt napi részvétel tekintetében a korcsoportok és a nemek között jelentős a különbség. A 35–49 éveseket, köztük is főként a nőket terheli a legtöbb fizetetlen munka, míg őket a 25–34 év közöttiek követik. A férfiak esetétől eltérően a nők által fizetetlen munkával és napi tevékenységekkel töltött idő tekintetében az országok között nincs számottevő különbség. A nemek közötti

különbség mértéke összefügg a nemi szerepekkel kapcsolatos felfogással, a nemek közötti otthoni egyenlőtlenség szubjektív értékelésével, amelyet a következő objektív kép is alátámaszt: a férfiak megerősítik, hogy a háztartási feladatokból kevesebbet vállalnak, mint amennyi a méltányos részük lenne, miközben a nők a saját méltányos részüknél többet végeznek el.

A munka és a magánélet egyensúlya

Összességében az európaiak elégedetlenebbek a családjukkal töltött idő mennyiségével, mint a munkahelyen töltött idő mértékével, és inkább a családi életet igazítják a munka által támasztott követelményekhez, mint a munkát a családi élethez. A munka és a magánélet nem megfelelő egyensúlyának okait tekintve az országok között jelentős különbségek vannak. A skandináv országokban, valamint a Benelux államokban és Franciaországban a munka és a magánélet nem megfelelő egyensúlya az időhiánynak köszönhető. A közép- és kelet-európai országokban, valamint a tagjelölt országokban a munka és a magánélet egyensúlyára mindenképp a hosszú munkaidőből eredő rossz munkakörülmények miatti fáradtság gyakorol negatív hatást. A munka és a magánélet közötti egyensúly elérése a német nyelvű és az angolszász országokban könnyebbnek tűnik: ennek az lehet az oka, hogy ezekben az országokban kisebb a két kenyérkeresőből álló párok kapcsolatok és az egyedülálló, dolgozó anyák aránya.

A munka és a magánélet közötti egyensúlyt a gyermekek száma és kora is befolyásolja. Minél több a gyermek, annál kevesebb az idő, illetve ez a kisgyermek szülei is igaz. Bár az idős rokonok gondozása kevésbé elterjedt, mint a gyermekgondozás, azok számára, akik napi szinten végzik ezt a tevékenységet, az legalább olyan megterhelő, mint a gyermekgondozás.

A munka és a magánélet egyensúlya, valamint az étellel való elégedettség

A bonyolultabb és kevésbé szoros családi és szociális kötelékek ellenére (ami felveti az egyre gyengülő családi kapcsolatok problémáját) Európában továbbra is a család a szocializálódás és a támogatás nyújtásának fő közege. A gyermeket nevelő, párkapcsolatban élő személyek, akik számíthatnak a család támogatására, boldogabbak, mint azok, akiknek nincs gyermekük, partnerük, vagy nem számíthatnak anyagi, erkölcsi vagy beteggondozási támogatásra a családtagjaiktól vagy a barátaiktól. Mind közül az egyedülálló szülők a legkevésbé elégedettek az életükkel.

Az állással rendelkező európaiak elégedettebbek az életükkel, mint a gazdasági szempontból passzív és munkanélküli polgárok. A munkához kapcsolódó vagy családi kötelezettségek miatti túlzott munkateher érzése azonban jelentősen csökkenti az étellel való

elégedettséget. Azok a nők, akik otthonuktól távol dolgoznak és nehezen tudják összeegyeztetni a munkát és a magánéletet, jellemzően elégedetlenebbek az életükkel, mint a kizárólag otthon dolgozó nők. Az étellel való elégedettségre mindazonáltal a munkanélküliség gyakorolja a legnegatívabb hatást: a munkanélkülieknél még azok is jóval elégedettebbek az életükkel, akik bevallásuk szerint különösen nehezen tudják összeegyeztetni a munkát a magánélettel.

Szakpolitikai iránymutatások

- Mivel a foglalkoztatás szintjének és a lakosság létszámának növekedése egyformán fontos szerepet játszik a fenntartható növekedés biztosításában, a felnőtte válást (főként a munkaerőpiacra való belépést) elősegítő szakpolitikákat abból a szempontból is mérlegelni kell, hogy mennyiben támogatják a párkapcsolatokat és a szülővé válást.
- Azoknak a szakpolitikáknak, amelyek a családi élet és a munka összeegyeztetésének megfelelő körülményeit hivatottak megteremteni, nemcsak azt kell elérniük, hogy a munka jobban alkalmazkodjon a családi kötelezettségekhez, hanem a munka és a magánélet egyensúlyát, valamint korunk társadalmában az egyének étellel való elégedettségét is pozitívan kell befolyásolniuk.
- Az idősök gondozási szolgálatainak fejlesztésével egyben a családi hálózat is támogatható, hiszen átvállalják a kötelezettségeiket.
- A gondozási feladatok újraosztása a nemek, formális és informális körülmények, valamint a gondozói szolgálatok sokfélesége szempontjából szintén kulcsfontosságú kérdés a munka és a magánélet összeegyeztetésére irányuló szakpolitikák terén. A nők és férfiak családon belüli gondozási feladatainak újraosztását előmozdító intézkedésekre különösen nagy szükség van.
- Nagyobb figyelmet igényel az idős és fogyatékkal élő rokonok gondozásához kapcsolódó kereslet és kínálat egyensúlyának egyre jelentősebb hiánya, különösen a közép- és kelet-európai országokban.

További információ

A „Családi élet és munka” című EQLS-jelentés elektronikus változatban a következő címen érhető el:
<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1002.htm>

Az európai életminőség-felmérés áttekintő jelentése és a felmérés adatainak további másodlagos elemzése elérhető az Eurofound weboldalán: <http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/>

Teresa Renehan, tájékoztatásért felelős tisztviselő
ter@eurofound.europa.eu